

« جزوه ایمنی ۱ »

مقابله با آتش سوزی

تهیه و تدوین:

دکتر مهرداد نیکنام

سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران
مدیریت پژوهش و آموزش

پیشگفتار

مفهوم حفاظت و نگهداری ریشه در این عقیده دارد که بشر از گذشته‌های خود درس می‌گیرد و می‌آموزد، پس اسناد و مدارک و منابع باقیمانده از گذشته‌ها برای او از اهمیت خاصی برخوردارند و ارزش حفاظت و نگهداری دارند. کتابخانه‌ها، مراکز اسناد، آرشیوها و سایر موسسات مشابه، موسساتی هستند که نقش عمده و اصلی در گردآوری و نگهداری منابع اطلاعاتی مربوط به گذشته را دارند. کلمه « گذشته ها » اصطلاحی است دارای معنای نسبی، و گذشته‌های بسیار دور که آثار بازمانده از آن زمان احتمالاً بر روی تخته سنگها حک شده است، تا مطالب روزنامه دیروز یا مطالب و تصاویری که در حافظه کامپیوتر ذخیره شده و از جایی به جایی انتقال یافته باشد را در بر می‌گیرد. این تعریف می‌رساند که تمامی کتابخانه‌ها و سازمانهای اطلاعاتی باید به امر « حفاظت و نگهداری » مواد توجه نشان دهند.

پس کتابخانه‌ها، آرشیوها و بنگاه‌های اطلاعاتی مسئولیت مهمی در حفاظت و نگهداری معیارها و آثار جهانی دارند. امروزه هنوز هم عمده گفته‌ها و مطالب بر روی کاغذ ثبت می‌گردد، پس حفاظت و نگهداری از آنها در حیطه وظایف کتابداران است. اما در سال‌های اخیر علاوه بر مواد شنیداری دیداری، مواد دیگری که از اهمیت فزاینده‌ای برخوردار شده‌اند نیز به کتابخانه‌ها راه پیدا کرده‌اند. و آن مواد در واقع عبارتند از فایل‌های کامپیوتری که با استفاده از شیوه‌های مختلف ضبط، از روش مغناطیسی تا نوری و غیره، در حافظه کامپیوترها ذخیره شده و حتی در اشکال مختلف مثل دیسکت یا سی. دی. رام، دی. وی. دی. و غیره به بازار عرضه شده‌اند. اگر کتابدارانی که وظیفه حفاظت و نگهداری مجموعه این مواد را، اعم از اسناد کاغذی تا فایل‌های کامپیوتری، برعهده دارند در انجام وظایف خود شکست بخورند در آن صورت آنچه ما به عنوان مجموعه اسناد و اطلاعات از آن نام می‌بریم، توهمی بیش نخواهد بود. تصور کنید اگر در انجام این مسئولیت قصوری رخ دهد، چه مسائل و مشکلاتی پیش خواهد آمد؟

سوانح و بلایا هرگز از پیش خبر نمی‌کنند، و حوادث همواره دفعتاً و به ناگاه رخ می‌دهند. آتش‌سوزی از جمله حوادثی است که هر آن ممکن است اتفاق افتد و جان و مال و میراث فرهنگی یک ملت را در معرض نابودی سریع قرار دهد. آمارهای منتشره حاکی از خسارات عظیم و تلفات سنگین است. آتش‌سوزی‌های معروف مثل آتش‌سوزی لندن (۱۶۶۶ م) و آتش‌سوزی سانفرانسیسکو (۱۹۰۷ م) و شیکاگو در ۱۸۷۱ میلادی باعث کشته شدن عده زیادی و خسارات مالی هنگفتی شدند؛ خسارات آتش‌سوزی سانفرانسیسکو و شیکاگو را به ترتیب ۲۱۰ و ۱۰۰ میلیون دلار تخمین زده‌اند. در کشور ما ایران نیز بطور مثال آتش‌سوزی گمرک جلفا در سال ۱۳۵۵ شمسی قریب یک

میلیارد تومان خسارت مالی وارد آورده است. کتابخانه‌ها، مراکز اسناد و آرشیوها نیز از خطر آتش‌سوزی در امان نیستند. نگاهی به سیاهه کتابخانه‌هایی که در طول تاریخ بر اثر بی‌دقتی و سهل‌انگاری انسان‌ها و گاه از روی عمد به آتش کشیده شده‌اند موید اینست که اغلب بی‌مبالاتی و عدم توجه و بی‌دقتی موجب ایجاد آتش‌سوزی می‌شود و چه بسا می‌توان با پیش‌بینی‌های لازم از وقوع چنین حوادثی پیش‌گیری کرد. بررسی‌های مختلف حاکی از اینست که قریب ۷۵-۸۰ درصد آتش‌سوزی‌ها قابل پیش‌بینی و پیشگیری هستند و در مورد بقیه با مجهز شدن به مؤثرترین ادوات و تجهیزات آتش‌نشانی روز که همواره در حال تحول و تکامل است می‌توان میزان خسارت را به حداقل ممکن تقلیل داد. بیمه کردن کتابخانه‌ها و دیگر سازمان‌های مشابه در مقابل آتش‌سوزی لازم است ولی اگر تصور شود که با بیمه کردن خسارات وارده بر اثر آتش‌سوزی جبران می‌شود باید گفت راه خطا پیموده ایم، زیرا تلفات جانی، جنبه‌های روانی ناشی از آن و خسارات فرهنگی وارده غیرقابل جبران است. با دریافت پول از شرکت بیمه شاید بتوان بخشی از مجموعه کتابخانه را مجدداً تهیه و ساختمان آن را تعمیر، نوسازی و یا بازسازی کرد، ولی تهیه نسخ منحصر به فرد و نایاب به هیچوجه امکان‌پذیر نیست. باید متذکر شد که نرخ حق بیمه دقیقاً بستگی دارد به وجود طرح‌های ایمنی دقیق و حساب شده در کتابخانه. در صورت عدم وجود سازمان، تجهیزات و آموزش لازم برای مقابله با حریق، حق بیمه به صورت تصاعدی بالا می‌رود. ممکن است بعضی افراد تصور کنند با مراقبت می‌توان از خطر وقوع حریق مصون ماند، باید گفت اینان در اشتباهی سخت خطرناک هستند؛ چون اغلب حریق‌های بزرگ و گسترده برای اولین بار اتفاق می‌افتد و اگر مدتی در محلی آتش‌سوزی رخ نداده باشد دلیل بر بی‌خطر بودن آن محل نیست. لذا از آنجائیکه زمان و مکان وقوع حریق معلوم نیست

تجهیز ساختمان کتابخانه به وسائل آتش‌نشانی مناسب و تهیه طرح مقابله با آتش و دیگر اقدامات ضروری می‌تواند کمک بسیار مؤثری در پیشگیری از وقوع حریق باشد. بدیهی است آشنایی دقیق با مسئله آتش‌سوزی و نکات ایمنی می‌تواند کمک بسیار مؤثری در کاهش احتمال وقوع آتش‌سوزی باشد. آنچه در زیر خواهد آمد اطلاعات و نکاتی است چند درباره ایمنی در برابر آتش قطعاً به‌کار بستن این نکات مستلزم همفکری و همکاری نزدیک با سازمان آتش‌نشانی و دیگر سازمان‌های ذیربط است.

ایمنی در برابر آتش

۱. مقدمه

سازمانهای مختلفی مثل سازمان آتش نشانی، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، وزارت کشور و سازمانهای مشابه در کشور عهده وظیفه راهبری و مدیریت پیشگیری از آتش سوزی و امنیت جانی افراد هستند. این کار شامل بازدید از سازه ساختمان و تعمیرات اساسی به منظور حصول اطمینان از پیروی از استانداردهای ایمنی در مقابل آتش-سوزی و امنیت جانی مناسب محلی، استانی و ملی می شود. مقصود از معیارهای پیشگیری از آتش سوزی کاهش وقوع آتش سوزی است، با از بین بردن احتمال شعله ور شدن مواد قابل اشتعال.

۲. مواد قابل اشتعال و محترقه

الف. جایگزین کردن

بعضی اوقات مایعات قابل اشتعال را می توان برای کاهش خطر آتش سوزی با مواد نسبتاً بی خطرتر جایگزین کرد. هر ماده جایگزین باید پایدار و غیرسمی، یا غیرقابل اشتعال و یا نقطه اشتعال بالایی داشته باشد.

ب. ذخیره

استفاده و جابجایی مایعات قابل اشتعال و محترقه همواره نیازمند دقت و مراقبت است. ذخیره درست مایعات قابل اشتعال در محیط کار

برای حفظ کارکنان در برابر آتش‌سوزی و آسیبهای وارده بر سلامتی و ایمنی ایشان بسیار مهم است.

(۱) کابینت‌ها

نباید بیش از ۱۲۰ گالن^۱ از مایعات ردیف I، ردیف II و ردیف IIIA در یک کابینت مخصوص نگهداری این مواد، ذخیره شود. از مجموع این مواد، نباید بیش از ۶۰ گالن آن به مایعات ردیف I و ردیف II اختصاص داشته باشد. نباید بیش از سه کابینت از این نوع (۱۲۰ گالن در هر یک) را در یک منطقه مخصوص قرار دادن مواد آتش‌زا، قرار دهیم مگر در مورد محوطه‌های صنعتی.

(۲) ظروف

ظرفیت ظروف مخصوص مایعات قابل اشتعال و محترقه مطابق جدول یک است.

(۳) ذخیره در داخل ساختمان‌ها

در جایی که کابینت‌ها یا محل‌های مورد تاییدی برای ذخیره مواد فراهم نیامده، ذخیره مواد در داخل ساختمان باید از شرایط بنیادین زیر پیروی کند.

۱. واحد اندازه‌گیری مایعات، برابر ۴/۵۵ لیتر در بریتانیا و ۳/۸ لیتر در ایالت متحده آمریکا

جدول ۱- حداکثر ظرفیت مجاز ظروف و مخزن‌های قابل حمل

مایعات محترقه			مایعات قابل اشتعال		
III	II	1C	1B	1A	ظرف
یک گالن	یک گالن	یک گالن	یک کوارت (۲)	یک پاین (۲)	شیشه یا پلاستیک مورد تایید (۱)
پنج گالن	پنج گالن	پنج گالن	پنج گالن	یک گالن	فلز (غیر از بشکه‌های DOT)
پنج گالن	پنج گالن	پنج گالن	پنج گالن	دو گالن	قوطی‌های ایمنی
۶۰ گالن	۶۰ گالن	۶۰ گالن	۶۰ گالن	۶۰ گالن	بشکه‌های فلزی (مشخصات DOT)
۶۶۰ گالن	۶۶۰ گالن	۶۶۰ گالن	۶۶۰ گالن	۶۶۰ گالن	تانک‌های قابل حمل مورد تایید
(۱) نزدیک‌ترین اندازه در مقیاس متریک برای شیشه و پلاستیک قابل قبول است. (۲) یک گالن یا نزدیک‌ترین اندازه معادل در مقیاس متریک. در صورتیکه ظرف فلزی و محتوای آن با برچسب روی ظرف مشخص شده باشد، می‌تواند مورد استفاده قرار گیرد.					

الف. ذخیره هر مایع قابل اشتعال یا محترقه از لحاظ جسمی مانعی برای خروج از ساختمان یا محوطه ایجاد نکند.

ب. ظروف مایعات قابل اشتعال یا محترقه محکم و در بسته نگهداری شود مگر هنگام انتقال، ریختن در ظرف دیگر. موقع استفاده همان مقدار مایعی را که برای انجام کاری خاص لازم دارید از ظرف بردارید.

ج. اگر از ساختمانی برای ذخیره مایعات قابل اشتعال و محترقه استفاده می‌کنید این بنا باید یک طبقه باشد و اساساً به انبار کردن و

۱۰. ----- مقابله با آتش سوزی

ضبط و ربط مایعات آتش زا و محترقه اختصاص داشته باشد. دیوارهای خارجی ساختمان باید بتوانند دو ساعت در برابر آتش مقاومت کنند و تا ارتفاع ۳ متری هیچ منفذی نداشته باشند. د. رنگها، روغن ها، و لاکهای قابل اشتعال، در ظرفهای یک یا ۵ گالنی، که برای نگهداری ساختمان کاربرد دارند، را می توان به طور موقت در ظرفهای در بسته، بیرون از کمد یا اطاق تأیید شده به مدتی کمتر از ۱۰ روز تقویمی در محل کار نگهداشت.

ج. تهویه

تمامی قسمتهای داخلی اطاق باید به سیستم مکانیکی تخلیه هوایی که پیوسته کار می کند، مجهز باشد. برای جلوگیری از انباشت بخارات متصاعده از مواد، سوراخهای هواساز و تخلیه هوا طوری تعبیه شده باشند که تا آنجا که عملی است حرکت هوا مستقیماً به سمت خارج ساختمان باشد و اگر از کانال استفاده می کنیم این کانالهای برای کاربردهای دیگری به کار نروند.

د. حذف منابع افروزش

کلیه منابع افروزش غیرضروری باید از مکانی که در آنجا مایعات قابل اشتعال به کار می روند یا انبار شده اند، خارج گردند. سیاهه زیر شامل برخی از منابع افروزش رایج تر است:

- شعله روباز، مثل مشعل جوشکاری و برش فلزات، کوره، کبریت، و انواع بخاری – این نوع منابع باید از محل کار با مایعات قابل اشتعال دور نگه داشته شوند. عمل برش و جوشکاری روی

تجهیزات مایعات قابل اشتعال نباید انجام گیرد مگر اینکه آن وسیله از مایع کاملاً تخلیه شده، با عبور گازی خنثی مثل نیتروژن (ازت) پاک شده باشد.

- منابع الکتریکی افروزش نظیر موتورهای جریان مستقیم، کلیدهای برق و مدارشکن ها - این نوع منابع باید از مکانهایی که مایعات قابل اشتعال انبار و یا ضبط و ربط می شوند، خارج گردند. فقط وسایل پذیرفته شده به عنوان ضدانفجار باید در این مکانها به کار گرفته شود.
- جرقه های مکانیکی - این جرقه ها می توانند بر اثر اصطکاک تولید گردند. فقط ابزاری که جرقه تولید نمی کنند، می توانند در مکانهایی که مایعات قابل اشتعال انبار یا ضبط و ربط می شوند، مورد استفاده قرار گیرند.
- جرقه های ناشی از الکتریسیته ساکن - این نوع جرقه های می تواند بر اثر انتقال الکترون بین دو سطحی که با هم تماس پیدا کرده اند، به وجود آید. الکترونها می توانند در حجم کوچکی تخلیه الکتریکی شده، حرارت را تا بالای درجه افروزش افزایش دهند. هر کوششی برای از بین بردن امکان ایجاد جرقه های ناشی از وجود الکتریسیته ساکن، باید انجام گیرد. همچنین از دستورالعمل های مناسب برای انبار کردن و ایجاد اتصال زمین هنگام جابجایی و انتقال مایعات قابل اشتعال باید پیروی شود.

۵. جابجایی مواد غیرهمگن

موادی که می توانند در آتش گرفتن مایعات قابل اشتعال موثر باشند، نباید همراه با مایعات قابل اشتعال انبار شوند. مثل اکسیدکننده ها و پرکسیدهای آلی که هنگام تجزیه می توانند حجم زیادی اکسیژن تولید کنند.

۶. گازهای قابل اشتعال

به طور کلی گازهای قابل اشتعال خساراتی همانند مایعات قابل اشتعال و بخارات آنها وارد می آورند. بسیاری از حفاظت‌هایی که در مورد مایعات قابل اشتعال اعمال می شود برای گازهای قابل اشتعال نیز به کار می رود. دیگر خواص این گازها، نظیر مسموم کنندگی، واکنش پذیری، و خوردندگی نیز باید به حساب آید. همچنین یک گاز قابل اشتعال می تواند محصول سمی قابل اشتعال تولید کند.

۳. آتش خاموش کن‌ها

آتش خاموش کن دستی یک وسیله "کمک‌های اولیه" به حساب می آید و زمانی که حجم آتش کوچک است بسیار موثر می باشد. استفاده از آتش خاموش کنی که با طبقه بندی آتش سوزی مطابقت داشته باشد، توسط شخصی که خوب آموزش دیده باشد، می تواند هم زندگی افراد را نجات دهد، هم اموال را. آتش خاموش کن‌های دستی باید علی رغم وجود سایر دستگاه‌های مقابله با آتش، در تمامی فضا‌های کاری نصب شوند. عملکرد

موفق یک آتش خاموش‌کن هنگام بروز آتش‌سوزی به شدت بستگی به انتخاب درست، بازرسی، نگهداری، و پراکندگی آن دارد.

الف. گروه‌بندی انواع آتش و انتخاب آتش خاموش‌کن

انواع آتش را با توجه به نوع ماده یا سوختی که باعث آتش‌سوزی شده است به چهار گروه تقسیم می‌کنند. نوع آتش‌سوزی، نوع آتش خاموش‌کنی را که برای خاموش کردن آن به کار می‌رود تعیین می‌کند.

(۱) آتش‌سوزی‌های گروه **الف** شامل موادی نظیر چوب، کاغذ و پارچه می‌شوند که خاکستر داغ تولید می‌کنند.

(۲) آتش‌سوزی‌های گروه **ب** شامل گازها، مایعات، و روغن‌های قابل اشتعال، به انضمام بنزین و اغلب مایعات هیدروکربنی هستند که باید به صورت بخار درآید تا احتراق انجام بگیرد.

(۳) آتش‌سوزی‌های گروه **ج** شامل آتش‌سوزی در دستگاه‌های برقی قابل اشتعال یا قابل انفجار یا در مواد نزدیک به دستگاه‌هایی که با نیروی برق کار می‌کنند، می‌باشد.

(۴) آتش‌سوزی‌های گروه **د** شامل فلزات قابل اشتعال نظیر منیزیوم، زیرکونیوم، پتاسیم و سدیم است.

آتش خاموش‌کن‌ها باید براساس خسارات بالقوه آتش، بنا و محل استقرار تاسیسات، سوانحی که باید در مقابل آنها حفاظت شوند و دیگر عوامل مرتبط با اوضاع و شرایط، انتخاب شوند.

ب. محل و نشانه گذاری آتش خاموش کن ها

آتش خاموش کن ها باید در محل مشخصی قرارداده شوند تا در صورت وقوع آتش سوزی به سهولت و سرعت برای استفاده قابل دسترسی باشند. آتش-خاموش کن ها باید در مسیرهایی که به طور معمول از آنجا عبور می کنند و همچنین راههای خروجی نصب گردند. در صورت امکان از تورفتگی های دیوار یا کابینت های نصب شده روی دیوار به عنوان محل قراردادن آتش خاموش-کن ها استفاده شود.

آتش خاموش کن ها باید کاملاً در معرض دید باشند. در مکان هایی که موانع بصری را نمی توان کاملاً حذف کرد، باید از فلش های جهت نما برای نشان دادن محل آتش خاموش کن ها استفاده کرد. روی این فلش ها گروه بندی آتش-خاموش کن ها باید مشخص شود.

اگر آتش خاموش کن های در نظر گرفته شده برای گروه های مختلف آتش را کنار هم قرار می دهید، برای اطمینان از انتخاب درست آتش خاموش کن مخصوص گروه آتش مورد نظر به هنگام آتش سوزی باید آنها را با علائم مشخصی تفکیک کرد. علائم تعیین گروه آتش خاموش کن ها باید در جلوی پوسته آتش خاموش کن و در بالا یا زیر برچسب نام آتش خاموش کن قرار گیرد. این علائم و نشانه ها باید در اندازه و شکلی باشد که از فاصله ۹۰ سانتی متری قابل خواندن باشد.

ج. شرایط نگهداری

آتش‌خاموش‌کن‌های دستی باید در شرایطی کاملاً پر شده و آماده استفاده نگهداری شوند. و در مواقعی که مورد استفاده قرار نمی‌گیرند باید در محل تعیین شده باقی بمانند. زمانی که آتش‌خاموش‌کن‌ها برای پرکردن یا آزمایش ارسال می‌شوند، جایگزین‌های کاملاً پر و آماده استفاده باید فراهم گردد.

د. نصب و پراکندگی آتش‌خاموش‌کن‌ها

آتش‌خاموش‌کن‌ها را باید از قلاب‌های مخصوص آویزان کرد یا روی طاقچه‌های دیوارکوب، کابینت‌ها یا قفسه‌ها قرارداد. آتش‌خاموش‌کن‌هایی که وزن کل آنها از چهل پاوند بیشتر نیست را باید در جایی نصب کرد که سر آتش‌خاموش‌کن در فاصله‌ای بیش از یک متر از کف قرار نگیرد.

آتش‌خاموش‌کن‌هایی که در کابینت‌ها، تورفتگی دیوارها یا قفسه‌ها قرار داده می‌شوند باید طوری در محل مزبور قرارگیرند که برچسب دستورالعمل استفاده از آتش‌خاموش‌کن به طرف بیرون باشد. محل آتش‌خاموش‌کن‌هایی از این قبیل را باید با علامت گذاری کابینت یا گودرفتگی دیوار با رنگی متضاد با رنگ بقیه قسمتهای دیوار مشخص کرد به گونه‌ای که از بقیه وسایل متمایز گردد.

پراکندگی آتش‌خاموش‌کن‌ها باید به‌طریقی باشد که مدت زمان لازم برای رسیدن به محل استقرار آتش‌خاموش‌کن‌ها و بازگشت به محل آتش‌سوزی باعث نشود آتش‌سوزی از کنترل خارج گردد. لازم است فاصله بین آتش-خاموش‌کن‌های گروه الف و گروه د از ۲۲/۵ متر بیشتر نباشد. حداکثر فاصله

برای آتش‌خاموش‌کن‌های گروه ب ، ۱۵ متر است، چرا که آتش‌سوزی ناشی از مواد قابل اشتعال می‌تواند سریعتر از آتش‌سوزی‌های گروه الف از کنترل خارج شود. حداکثر مسافت دسترسی برای آتش‌خاموش‌کن‌های گروه ج مشخص نشده است ولی این نوع آتش‌خاموش‌کن‌ها باید بر اساس الگوی مناسب برای سوانح گروه الف و ب توزیع شوند.

ه. بازرسی و نگهداری

زمانی که یک آتش‌خاموش‌کن انتخاب، خریداری و نصب می‌شود وظیفه سازمان‌های ذیربط است آنها را بازرسی و نگهداری، و برای اطمینان از این که در شرایط مناسب برای استفاده هستند، آزمایش کنند، همچنین بررسی کنند محتوای آن خراب و از نظر فیزیکی آسیب ندیده باشد.

۴. بازرسی از نظر ایمنی در مقابل آتش‌سوزی / خانه‌داری

سرپرستان خط مقدم و کمیته‌های ایمنی مسئولیت انجام بررسی‌های حداقل سالانه را، در محیط کار برعهده دارند. این بررسی‌ها باید مشاهدات مربوط به ایمنی محیط کار و مسائل مربوط به خانه‌داری را در بر گیرند، و باید به ویژه به ذخیرهٔ درست مواد شیمیایی و ملزومات، سد نکردن راه دسترسی به آتش‌خاموش‌کن‌ها، و راههای تخلیه اضطراری ساختمان بپردازند. همچنین باید

مشخص شود که در صورت وجود طرح تخلیه اضطراری آیا کارکنان با این طرح آشنا هستند؟

۵. راه‌های خروج اضطراری

هریک از خروجی‌ها باید کاملاً در معرض دید باشد، یا راهی که به آن ختم می‌شود کاملاً مشخص شده باشد، به گونه‌ای که هریک از ساکنین ساختمان مسیر راه نجات را از هر نقطه‌ای به آسانی تشخیص دهد. هیچوقت نباید درهای خروجی قفل شوند. هر درگاه یا راهرویی که به یک خروجی ختم نمی‌شود ولی ممکن است با خروجی به اشتباه گرفته شود باید با علامت "راه خروج نیست" یا علامتی که نشان‌دهنده کاربرد واقعی آن است (مثل: "انباری") مشخص شود. خروجی‌ها یا راه‌های رسیدن به خروجی‌ها را باید با علائمی که به سهولت قابل مشاهده هستند، مشخص کرد. سطح هر یک از این علائم (به استثنای آنهایی که از پشت به آنها نور تابیده می‌شود) باید به کمک منبع نوری مناسبی که میزان تابش نور آن به سطح علامت کمتر از ۵ شمع بر فوت نباشد، روشن شود.

۶. بررسی طراحی تسهیلات و تجهیزات

تسهیلات و تجهیزات باید به گونه‌ای طراحی شوند که با مقررات ایمنی و بهداشتی و استانداردهای یک طراحی خوب سازگار باشند. اداره خدمات مهندسی و سازمانهای ذیربط مثل اداره بهداشت و سازمان آتش‌نشانی و نظایر آنها باید از بررسی مفاهیم تسهیلات، طراحی‌ها و نقشه‌ها اطمینان حاصل کنند.

لازم است فرایند رسمی بررسی طراحی‌ها در مورد ساختمان‌های جدید تدوین گردد.

۷. طرح اضطراری ساکنین "برای افراد معلول و کم‌توان"

وظیفه کمک به اشخاص معلول و کم‌توان در زمره مسئولیت‌های زیر نظر سرپرست خط مقدم گنجانده شده است. فرد دیگری نیز به منظور همکاری باید توسط سرپرست انتخاب شود. نقش این دو کمک‌رسان، گزارش دادن به افراد تعیین شده برای این کار است، و همچنین اطمینان از خارج شدن افراد معلول و کم‌توان از محوطه خطر و یا کمک به تخلیه ایشان.

- سرپرستان، افراد جایگزین، و شخص معلول یا کم‌توان باید برای آشنایی با راههای نجات موجود و روشهای نجات، آموزش ببینند.
- فهرستی از افراد معلول یا کم‌توان باید در واحد حراست نگهداری شود. این فهرست باید توسط مدیر سوانح غیر مترقبه، بررسی کنندگان وضعیت اضطراری، واحد حراست، اداره امور پرسنلی، و کمیته افراد معلول و کم‌توان روز آمد گردد.
- به مراجعه کنندگان معلول و کم‌توان نیز باید مانند کارکنان دارای وضعیت مشابه کمک شود. میزبان فرد معلول یا کم‌توان باید در خارج کردن وی از محوطه خطر کمک کند.

۸. وضعیت‌های اضطراری در آتش‌سوزی

الف. دستگاه‌های اعلام خطر آتش‌سوزی

در صورت بروز آتش‌سوزی دستگاه اعلام خطر ساختمان باید به صدا درآید.

ب. مسیرها و نقشه‌های تخلیه

هر تسهیلات یا تجهیزاتی باید دارای نقشه تخلیه به هنگام اضطرار باشد. تمامی خروجی‌های اضطراری باید با استانداردهای ملی مطابقت داشته‌باشد.

اگر لازم باشد از ساختمان خارج شوید، به طرف نزدیک‌ترین خروجی یا پلکان، و از آنجا به محوطه امنی در خارج از ساختمان بروید. اغلب راه‌پله‌ها در برابر آتش مقاوم هستند و اگر درهای مرتبط با راه‌پله‌ها بسته شوند جلوی ورود دود هم گرفته می‌شود.

از آسانسور استفاده نکنید. چرا که اگر صفحه کنترل آسانسور یا سیستم الکتریکی ساختمان آتش بگیرد، به احتمال قوی برق ساختمان قطع خواهد شد و شما بین طبقات گیر خواهید افتاد. همچنین چاله آسانسور نیز می‌تواند به یک دودکش تبدیل و برای تراکم و عبور گازهای داغ و دود حاصل از آتش‌سوزی مناسب شود.

ج. مدیران حوادث غیر مترقبه

مدیران حوادث غیرمترقبه مسئول هستند خروج کارکنان را از محل کارشان بررسی و تایید کنند.

دستورالعمل‌های مربوط به آتش سوزی

اگر متوجه آتش سوزی شدید:

۱. نزدیک‌ترین دستگاه اعلام خطر آتش سوزی را به کار اندازید.
۲. سازمان آتش‌نشانی را با گرفتن شماره ۱۲۵ یا شماره‌های دیگری که می‌دانید، آگاه کنید. محل، ماهیت آتش سوزی و نام خود را به آنها بگویید.
۳. مدیر حوادث غیر مترقبه و دیگر ساکنین ساختمان را با خبر کنید.
۴. به اداره اورژانس خبر دهید.

به جنگ آتش بروید، فقط اگر:

۱. به سازمان آتش‌نشانی خبر داده‌اید، و
۲. گستره آتش سوزی محدود است به منطقه شروع آتش سوزی، و
۳. راه خروجی در نزدیکی شماست و در حالی که پشت به خروجی ساختمان دارید با آتش می‌جنگید، و
۴. آتش خاموش‌کن مناسبی در شرایط کاری خوب در اختیار دارید و طرز به کار بردن آن را می‌دانید.

۵. اگر از توان خود و ظرفیت آتش‌خاموش‌کن مطمئن نیستید، منطقه آتش‌سوزی را ترک کنید.

اگر صدای دستگاه اعلام خطر آتش‌سوزی را شنیدید:

۱. محوطه را ترک کنید. پنجره‌ها، شیرگاز، و درها را هنگام ترک گفتن محل ببندید.

۲. ساختمان را ترک کنید و از خروجی‌ها و از سر راه کسانی که مشغول عملیات مقابله با موقعیت اضطراری هستند، کنار بروید.

۳. در یک محوطه از قبل تعیین شده اجتماع کنید.

۴. به مسئول کنترل گزارش دهید تا او بتواند بفهمد که همه کارکنان واحد شما از ساختمان خارج شده‌اند یا خیر.

۵. خارج از ساختمان بمانید و تا مقامات صالح (مثل مسئول حراست، یا سرپرست واحد) بلامانع بودن ورود مجدد به ساختمان را اعلام کنند.

راههای تخلیه ساختمان

۱. حداقل محل دو راه نجات یا خروجی اضطراری از منطقه خود را یاد بگیرید.

۲. هرگز از آسانسور حتی برای طی بخشی از مسیر فرار خود استفاده نکنید.

۳. نحوه فعال کردن دستگاه‌های اعلام خطر آتش‌سوزی را بیاموزید.

۴. بیاموزید که چگونه صدای دستگاه اعلام خطر آتش‌سوزی را تشخیص دهید.

۵. در عملیات تمرین تخلیه هنگام آتش‌سوزی فعالانه شرکت کنید.

بهترین نوع حفاظت در برابر سوانح - طبیعی و یا ایجاد شده به دست انسان - پیشگیری است. این پیشگیری مشتمل است بر داشتن ساختمان مناسب کتابخانه، کارکنان آموزش دیده با روش‌های درست، نظافت درست، سیستم تهویه حساب شده و غیره. آتش‌سوزی در هر کتابخانه‌ای می‌تواند به دلایل گوناگونی رخ دهد، مثل: گرم شدن خود به خود مواد و سوختن آنها، دشمنی با علم، بیدقتی، نقص در وسایل برقی، و سوانح طبیعی مثل جاری شدن سیل. سیلاب سبب اتصالی سیم‌ها شده آتش‌سوزی اتفاق می‌افتد و آتش باعث سرازیر شدن آب بیشتر از لوله‌های شکسته و صدمه دیده می‌شود و لذا آتش و آب سبب وارد آمدن خسارات هنگفتی به کتاب‌ها و دیگر مواد کتابخانه می‌شوند. عامل مهم در پیشگیری از خسارات ناشی از آتش، تهیه یک طرح خوب پیشگیری است. چنین طرحی براساس اداره خوب کتابخانه، نظم و تربیت، نگهداری درست ابزار و وسائل و ممانعت از کشیدن سیگار و کاربرد وسائلی که تولید جرقه می‌کنند و حفاظی برای آن‌ها تعبیه شده است، باید استوار باشد. حتی با وجود این هم احتمال وقوع حریق وجود دارد که باید فرونشانده و مهار شود. مهار کردن آتش می‌تواند از طریق طراحی صحیح ساختمان کتابخانه صورت پذیرد. منابع اصلی حریق سیستم‌های گرم‌کننده و

الکتریکی هستند. این سیستم‌ها باید به درستی نصب گردند و در فواصل معین بازبینی شوند. به علاوه وجود درهای خروج اضطراری که با علامتی خوانا مشخص شده باشند، از ضروریات است. باید توجه داشت که نباید به دلایل امنیتی موانعی سر راه استفاده از این درها ایجاد شده باشد.

پیش از طراحی برنامه پیشگیری و آماده کردن طرح مقابله با سوانح، کارکنان کتابخانه باید بازرسی کاملی از وسایل کتابخانه به عمل آورند و کلیه امکانات اتفاق حوادث را که در می‌یابند دسته‌بندی کنند. مسئولیت حفاظت در مقابل آتش‌سوزی با کتابدار است. در کتابخانه‌های بزرگتر این مسئولیت به عهده فرد دیگری است که آموزش لازم برای این کار را دیده است. البته مسئولیت تصمیم‌گیری نهایی برای ایمنی در برابر آتش‌سوزی به عهده کتابدار است.

یک برنامه خوب برای پیشگیری از آتش‌سوزی باید شامل اجزاء زیر باشد:

اجزاء یک برنامه پیشگیری از آتش‌سوزی

۱. ظروف محکم و مطمئنی برای گردآوری کاغذ باطله، مواد بسته‌بندی و انواع دیگر زباله تهیه گردد. زباله‌ها و مواد زائد باید در فواصل معین از ساختمان به خارج برده شوند.
۲. پارچه‌های آغشته به رنگ و پارچه‌های آغشته به روغن که معمولاً مورد استفاده سرایدار است باید بلافاصله معدوم شوند زیرا این پارچه‌ها خود به خود گرم شده آتش می‌گیرند.

۳. وقتی اشیائی را به نمایش می‌گذاریم، که از مواد قابل اشتعال درست شده‌اند و به نمایش گذاشتن آن‌ها اجتناب ناپذیر است، این اشیاء را باید در محوطه‌ای قرارداد که در صورت آتش‌گرفتن آنها حداقل خسارت وارد شود. وسائل آتش‌نشانی قابل حمل باید در نزدیکی این اشیاء قرار داده شود.

۴. مسئول پیشگیری از حریق باید در فواصل معین از قسمت‌های مختلف کتابخانه بازدید بعمل آورد تا در صورت مشاهده شرایط نامطمئن بتواند اقدامات لازم را انجام دهد. این بازرسی مرتب باعث تاکید اهمیت انجام خوب و منظم کارها در ذهن کارکنان کتابخانه می‌گردد.

۵. کشیدن سیگار در مخازن کتاب و نشریات و حتی مخازن مواد غیر کتابی باید اکیداً ممنوع گردد و فقط در مکان‌های امن اجازه داده شود. زیرسیگاری‌های مناسب نیز باید برای ریختن خاکستر و ته-سیگار و چوب کبریت و غیره تهیه گردد.

۶. دستگاه‌های تهویه گرم و سرد باید مطابق با دستورالعمل‌های ایمنی نگهداری، بازرسی و آزمایش شوند. استفاده از گرم‌کننده‌های قابل حمل و دیگر وسائل برقی کوچک باید ممنوع گردد.

زمان و مکان وقوع آتش‌سوزی قابل پیش‌بینی نیست ولی با رعایت نکات ایمنی می‌توان تا حد زیادی از میزان خسارت‌های آن کاست. رعایت نکات ایمنی زیر می‌تواند امنیت بیشتری برای مجموعه کتابخانه‌ها پدید آورد:

۱- نکات ایمنی از نظر نظافت و نگهداری ساختمان و

محوطه:

- مواد زائد و زباله های قابل اشتعال باید از محوطه کتابخانه بیرون برده شوند.
- فضاهای کتابخانه باید مرتباً نظافت شوند.
- پارچه های آغشته به روغن، مایعات پاک کننده، ترکیبات و موادی که در کار نظافت و جارو کشی بکار می‌رند، رنگ، روغن، گریس و وسائل نظافت باید در قفسه های دردار فلزی و یا مکانهای مقاوم در برابر آتش نگهداری شوند.
- در قسمت‌های مختلف مخزن باید ظرف فلزی دردار برای زباله استفاده گردد.
- در دفاتر کار و بخش های عمومی کتابخانه مثل تالار مطالعه و غیره... از ظروف فلزی برای زباله استفاده شود.
- زباله ها باید پیش از تعطیل شدن کتابخانه به خارج از ساختمان منتقل گردد.
- علامت "سیگار کشیدن ممنوع" باید در محل هایی که احتمال خطر آتش‌سوزی در آنجا وجود دارد به گونه‌ای نصب گردد که کاملاً در معرض دید قرار داشته باشد.
- باید دقت شود کلیه کارکنان کتابخانه نیز مقررات ممنوعیت کشیدن سیگار را رعایت کنند.
- در قسمت هایی از کتابخانه که سیگار کشیدن مجاز است باید زیرسیگاری‌های گود که داخل آن شن یا آب ریخته شده باشد، تهیه و در محل‌های مناسب قرار داده شود.

- از ریختن ته سیگار، خاکستر سیگار، چوب کبریت نیم سوخته، پاکت سیگار و دیگر مواد مشابه در سطل‌های زباله خودداری نمائید و این قبیل مواد را در ظروف جداگانه بریزند.
- از انباشتن موادی که در ارتباط با وظایف اصلی مخزن کتابخانه نیستند، در محوطه مخازن باید اجتناب شود.
- باید دقت شود کارگرانی که احتمالاً در بیرون ساختمان کتابخانه به انجام کار مشغولند، مقررات ایمنی را در مورد آتش‌سوزی رعایت کنند.
- بهتر است هر روز پیش از تعطیلی کتابخانه، کتابدار یا فردی مسئول از تمام قسمت‌های مختلف کتابخانه بازرسی بعمل آورد تا اطمینان حاصل شود که عوامل بروز آتش‌سوزی در ساعات تعطیلی کتابخانه موجود نیست.

۲- نکات ایمنی مربوط به کارکنان:

- دستورالعمل‌های مربوط به خاموش کردن آتش باید در تمام قسمت‌ها نصب گردد.
- شماره تلفن اداره آتش‌نشانی باید در محل‌هایی که لازم بنظر می‌رسد نصب و در معرض دید قرار گیرد.
- وسائل آتش‌نشانی و دستورالعمل‌های مربوط باید در فواصل مناسب تعبیه گردند.

۳- نکات ایمنی مربوط به وسائل گرم کننده و تهویه:

- در مورد وسائل گرم کننده، دودکشها و لوله‌های آب گرم باید مرتباً از نظر ایمنی کنترل شوند.
- تاسیسات و وسائل گرم کننده و تهویه باید سالانه و توسط فرد مجرب و یا شرکت‌هایی که مسئول نگهداری تاسیسات هستند، از نظر ایمنی کنترل شوند.
- باید بین دستگاه‌های گرم‌کننده و مواد قابل اشتعال فاصله کافی در نظر گرفته شود.
- تمامی موتورها، هواکش‌ها و غیره باید مرتباً نظافت و طبق اصول روغنکاری شوند.
- صافی‌های سر راه کانال‌های تهویه باید بطور مرتب تمیز شوند و گرد و غبار آن‌ها گرفته شود.
- برای نگهداری نفت و گازوئیل و دیگر مواد سوختی مشابه باید از ظروف جداگانه و مطمئن استفاده شود.

۴- نکات ایمنی در مورد سیم‌کشی ساختمان و وسائل برقی:

- باید توجه شود کلیه فیوزها محاسبه شده و با توان مناسب نصب شده باشند.
- سیم اتصال دستگاه‌های برقی باید مرتباً از نظر ایمنی کنترل شوند.
- باید کوشش شود سیم‌های معمولی اتصال دستگاه‌ها به پریز بوق از سه متر کوتاه‌تر باشد.
- باید دقت شود که در پوش‌های جعبه تقسیم‌ها و دستگاه‌های برقی درجای خود قرار داشته باشند.

- باید سعی شود سیم‌کشی به روش صحیح انجام گیرد (سیم‌ها دور میخ پیچیده نشده باشد، یا با میخ به دیوار کوبیده نشود و یا در تماس با لوله‌های آب گرم نباشد...)
- دستگاه‌های برقی از نظر درست کار کردن باید مرتباً کنترل شوند.
- وسائل گرم‌کننده برقی نظیر اجاق برقی، سماور برقی و غیره باید به لامپ قرمز که نشان‌دهنده روشن بودن دستگاه است مجهز باشند و به هنگام تعطیل شدن کتابخانه باید آن‌ها را خاموش کرد.
- باید دقت شود که اتصالات لامپ‌های فلئورسنت با فاصله کافی از سقف نصب شده باشند، در غیراینصورت از نصب این نوع لامپ‌ها روی سقف‌هایی که با مواد قابل اشتعال (آکوستیک، چوب و ...) پوشیده شده است خودداری شود.

۵- نکات ایمنی در مورد راه‌های خروجی:

- باید توجه داشت که درهای خروج اضطراری قفل نباشند.
- راهروهای خارجی باید مرتباً نظافت شوند.
- تمام خروجی‌های کتابخانه باید مشخص شوند و چراغ راهنما نیز بر بالای آن‌ها نصب گردد.
- از قرار دادن مواد قابل اشتعال در پله‌ها و زیرپله‌ها باید خودداری شود.
- مسیر درهای خروجی باید مرتباً نظافت شوند.
- باید کفپوش ساختمان و پوشش پله‌ها از نظر شرایط مرتباً کنترل شوند و چنانچه در شرایط نامطلوبی هستند نسبت به مرمت و یا تعویض آن‌ها اقدام شود.

- پله‌ها باید نرده داشته باشند و نرده‌ها مرتباً از نظر ایمنی کنترل شوند.

۶- نکات ایمنی از نظر حفاظت و نگهداری:

- باید دقت شود وسائل آتش‌نشانی در محل صحیح خود قرار گیرند.
- کپسول‌های آتش‌نشانی باید سالانه و به طور مرتب سرویس شوند.
- با توجه به نوع مواد در هر قسمت کتابخانه باید کپسول آتش‌نشانی مناسب (نوع آبی، گازی و غیره) تهیه و نصب گردد.
- کپسول‌های آتش‌نشانی باید به گونه‌ای نصب گردند که حتی خانم‌های کارمند نیز بتوانند به راحتی کپسول‌ها را برداشته مورد استفاده قرار دهند.
- شیرهای آتش‌نشانی موجود در قسمت‌ها را باید بطور مرتب از نظر وضع و شرایط ظاهری کنترل کرد.
- باید دقت شود موانعی در راه دسترسی به شیرهای آتش‌نشانی ایجاد نگردد.
- در صورتی که کتابخانه به سیستم آتش‌نشانی اسپرینکلر (سیستم مرکزی) مجهز است باید دقت شود موانعی در مقابل خروجی‌های سیستم ایجاد نگردد.
- باید دقت شود که شیرهای سیستم اسپرینکلر باز باشد.
- کل سیستم اسپرینکلر باید سالانه توسط متخصص مربوطه بازدید شود.
- کتابدار نیز باید مرتباً سیستم را از نظر ظاهری بازدید نماید.
- پمپ دستگاه باید مرتباً کنترل شود.

- تمامی دستگاه‌های هشدار دهنده باید مرتباً کنترل شوند و آزمایش‌های لازم بعمل آید.
- از کارکنان اداره آتش‌نشانی دعوت بعمل آید تا از کتابخانه بازدید کنند و با وضع و موقعیت کتابخانه آشنائی پیدا کنند و بتوانند در صورت بروز آتش‌سوزی به شکل مؤثرتری عمل کنند. همچنین خوب است طی این بازدید اشاره‌ای نیز به کاربرد ناخردانه آب در خاموش کردن آتش در کتابخانه بشود.
- باید بهترین و نزدیکترین راه رسیدن به ساختمان کتابخانه به کارکنان اداره آتش‌نشانی نشان داده شود.
- بهتر است نوعی سیستم اعلام خطر دستی یا خودکار بین کتابخانه و اداره آتش‌نشانی نصب گردد. این سیستم باید در فواصل معین آزمایش و کنترل شود.

منتخبی از کتابخانه‌هایی که بر اثر آتش‌سوزی
بخشی از مجموعه آن‌ها از بین رفته و یا به کلی نابود
گردیده‌اند.

کتابخانه آشور بانیپال در نینوا بدست مدها سوزانده و نابود شد.	۶۱۲ قبل از میلاد
کتابخانه پزشکی یونان در عهد بقراط حکیم در آتش سوخت.	۴۳۰ قبل از میلاد
کتابخانه اسکندریه طی جنگ‌های خیابانی سربازان قیصر روم و مدافعین شهر سوخت و ازبین رفت.	۴۷ قبل از میلاد
کتابخانه‌های رومی در آتش سوزی بزرگ شهر رُم از بین رفتند.	۶۴ میلادی
کتابخانه بزرگ پرستشگاه آرامش (صلح) در رُم سوخت	۱۹۲ میلادی
تعداد بیشماری از کتابخانه‌های کلیساها به آتش کشیده شدند.	۳۰۳ میلادی
کتابخانه کلیسای سنت صوفیا (مسجد ایاصوفیه فعلی) در قسطنطنیه به آتش سوخت.	۷۸۰ میلادی
کتابخانه بخارا در آتش سوخت.	۹۹۸ میلادی = ۳۳۸ ق.
کتابخانه عظیم صاحب بن عباد به انضمام مجموعه کتابخانه ذوالکفایتین (بنام دارالکتب ری) به دستور سلطان محمود غزنوی به آتش کشیده شد.	۱۰۲۹ میلادی = ۴۲۰ ق.
کتابخانه شمس المعالی ابوالمظفر امیراسمعیل بن گیلکی در طبس به دست یکی از اشرار غارت و دچار حریق شد.	حدود ۱۰۵۲ م. = ۴۴۴ ق.

- ۱۰۵۵ میلادی = ۴۴۷ ق. کتابخانه ابونصر شاپور بن اردشیر در کرخ بغداد در حمله طغرل سلجوقی طعمه حریق گشت.
- ۱۰۶۸ میلادی کتابخانه قاهره در مصر توسط سربازان ترک غارت و به آتش کشیده شد.
- ۱۰۸۶ میلادی = ۴۷۹ ق. کتابخانه بزرگ شهر شاهپور را به آتش کشیدند و ۱۴۰۰ جلد کتاب خطی آن را سوزاندند.
- ۱۱۶۹ میلادی = ۵۶۵ ق. کتابخانه سهلان ساوجی را در ساوه جهال به سوگ او به آتش کشیدند و سوختند.
- ۱۲۲۰ میلادی = ۶۱۷ ق. کتابخانه ابوطاهر خاتونی در جوار مسجد جامع ساوه (از مراجع مهم شیعه) حوالی ۶۱۷ هجری قمری به دست مغولان سوزانیده و نابود شد.
- ۱۲۵۶ میلادی = ۶۵۴ ق. هلاکوخان پس از دستیابی به قلعه الموت دستور داد کتابخانه سیدنا را در الموت که حسن صباح آن را بنا نهاده بود، سوزاندند و نابود کردند.
- ۱۲۵۸ میلادی = ۶۵۶ ق. کتابخانه بغداد بدنبال غارت شهر توسط مهاجمین مغول به آتش کشیده شد.
- ۱۳۱۸ میلادی = ۷۱۸ ق. در زمان ابوسعید بهادرخان کتابخانه ربع رشیدی تبریز به غارت رفت و بخشی از کتاب‌های آن را سوزاندند.
- ۱۳۴۸ میلادی = ۷۵۰ ق. کتابخانه عضدالدوله دیلمی (مکتب الغرویه) در نجف که در سال ۳۲۷ هجری قمری در کنار آرامگاه حضرت امیر بنا شده بود در سال ۷۵۰ ق.

- در حریق‌ی که در آرامگاه مولای متقیان (ع) رخ داد آتش گرفت و قسمت اعظم آن سوخت.
- ۱۵۳۶ میلادی تمامی کتاب‌های عربی کتابخانه‌های تونس به دستور چارلز پنجم به آتش کشیده شد.
- ۱۵۷۵ میلادی = ۹۸۴ ق. کتابخانه سلطان ابراهیم میرزا صفوی پس از کشته شدن وی به دست همسرش به آتش کشیده شد و تمامی کتاب‌ها و مرقعات نفیس آن سوخت.
- ۱۶۴۸ میلادی = ۱۰۵۸ ق. کتابخانه قطب‌الدین لاهیجی در لاهیجان سوخت و حدود ۶۰۰ نسخه خطی از جمله دستنویس‌های خواجه نصیرالدین طوسی و علامه حلی از بین رفت.
- ۱۶۶۶ میلادی تعدادی از کتابخانه‌های لندن در آتش‌سوزی بزرگ سه روزه این شهر سوختند.
- ۱۷۴۷ میلادی کتابخانه عمومی بستن که تاریخ تأسیس آن ۱۶۵۶ است در آتش سوخت.
- ۱۷۶۴ میلادی کتابخانه هاروارد آتش گرفت و بیشتر مجموعه آن سوخت.
- ۱۸۱۲ میلادی کتابخانه مسکو در حمله ناپلئون سوخت.
- ۱۸۱۴ میلادی کتابخانه کنگره آمریکا توسط بریتانیایی‌ها طی جنگ‌هایی که از سال ۱۸۱۲ آغاز شده بود به آتش کشیده شد.

کتابخانه کنگره آمریکا آتش گرفت و خسارات سنگینی به مجموعه آن وارد آمد.	۱۸۲۵ میلادی
کتابخانه دانشگاه و کلیسای جامع شهر آبو در فنلاند در آتش سوخت.	۱۸۲۷ میلادی
کتابخانه بریستول در یک آشوب عمومی به آتش کشیده شد.	۱۸۳۱ میلادی
کتابخانه کنگره آمریکا بر اثر وجود بخاری‌های دیواری بدون حفاظ آتش گرفت و ۳۵۰۰۰ جلد کتاب از بین رفت.	۱۸۵۱ میلادی
کتابخانه دانشگاه ایندیانا آتش گرفت.	۱۸۵۴ میلادی
کتابخانه ایالتی کارولینای جنوبی در شهر کلمبوس آتش گرفت.	۱۸۶۵ میلادی
دانشگاه استراسبورگ در جنگ بین فرانسه و پروس در آتش سوخت. کتابخانه این دانشگاه در سال ۱۶۲۱ تأسیس شده بود.	۱۸۷۰ میلادی
کتابخانه‌های شیکاگو بدنبال آتش‌سوزی بزرگ شهر از بین رفتند.	۱۸۷۱ میلادی
کتابخانه تاریخی شهر پاریس در جنگ بین فرانسه و پروس به آتش کشیده شد.	۱۸۷۱ میلادی
کتابخانه انجمن ادبی منچستر با مجموعه ۱۹۰۰۰ جلدیش کاملاً از بین رفت.	۱۸۷۳ میلادی
کتابخانه عمومی شهر برمینگهام با مجموعه های شکسپیر، استانتون و سروانتس که ارزش	۱۸۷۹ میلادی

آن‌ها حدود ۶۰۰۰۰ پاوند تخمین زده شده آتش گرفت و کاملاً سوخت.	
کتابخانه بازرگانی شهر فیلادلفیا آتش گرفت.	۱۸۷۹ میلادی
کتابخانه دانشگاه نتردام در ساوت بند ایندیانا آتش گرفت.	۱۸۷۹ میلادی
کتابخانه دانشگاه ابرسویت در ویلز کاملاً در آتش سوخت.	۱۸۸۵ میلادی
کتابخانه دانشگاه بروکسل آتش گرفت.	۱۸۸۶ میلادی
دانشکده تربیت معلم ایالت ایندیانا آتش گرفت.	۱۸۸۸ میلادی
کتابخانه دانشگاه تورنتو کاملاً در آتش سوخت.	۱۸۹۰ میلادی
کتابخانه دانشگاه میسوری آتش گرفت و کاملاً سوخت.	۱۸۹۲ میلادی
کتابخانه دانشگاه اکلاهما آتش گرفت و ۳۶۰۰۰ دلار خسارت دید.	۱۹۰۳ میلادی
کتابخانه دانشگاه ملی تورین سوخت و نسخ خطی با ارزشی در این آتش‌سوزی از بین رفتند.	۱۹۰۴ میلادی
کتابخانه‌های شهر سان فرانسیسکو در کالیفرنیا بدنبال وقوع آتش‌سوزی مهیب ناشی از زلزله در آتش سوختند.	۱۹۰۶ میلادی
دانشگاه مسینا و کتابخانه‌اش در ایتالیا در اثر آتش‌سوزی ناشی از زلزله نابود شدند.	۱۹۰۸ میلادی
کتابخانه ایالتی نیویورک در شهر آلبانی آتش گرفت و خسارت کلی دید.	۱۹۱۱ میلادی

- ۱۹۱۱ میلادی = ۱۳۲۹ ق. کتابخانه مسجد جامع طبس (مربوط به قرن هفتم قمری) به دست نایب حسین کاشی طی حمله‌ی وی به طبس غارت و به آتش کشیده شد. در این کتابخانه حدود هشت هزار نسخه خطی نفیس نگهداری می شد.
- ۱۹۱۴ میلادی دانشگاه لووین بلژیک در یک آتش‌سوزی عمدی و به منظور فتنه برانگیزی، طی دوران اشغال کشور بدست قوای آلمان سوخت و ۲۱۱۰۰۰ جلد کتاب‌های کتابخانه دانشگاه از بین رفت.
- ۱۹۱۵ میلادی کتابخانه عمومی شهر سن پل ایالت مینه سوتا آتش گرفت.
- ۱۹۲۰ میلادی کتابخانه گروه شیمی دانشگاه تگزاس آتش گرفت.
- ۱۹۲۱ میلادی کتابخانه عمومی شهر میدل تاون ایالت دلور آتش گرفت.
- ۱۹۲۳ میلادی کتابخانه عمومی شهر برلینگتون در ایالت کلرادو آتش گرفت.
- ۱۹۲۷ میلادی کتابخانه عمومی شهر ساونی در ایالت اکلاهما آتش گرفت.
- ۱۹۲۸ میلادی کتابخانه عمومی پرات در شهر بالتیمور ایالت مریلند آتش گرفت و ۲۰۰۰ جلد کتاب آن سوخت.

۱۹۳۴ میلادی یکی از شعب کتابخانه عمومی پیتسبورگ در ایالت پنسیلوانیا آتش گرفت و یکنفر بر اثر دود زیاد جان خود را از دست داد.

۱۹۳۴ میلادی کتابخانه شهرداری شهر سمنول در ایالت اکلاهما بر اثر انفجار گاز آتش گرفت. سه نفر کشته شدند و ۳۵۰۰۰ دلار خسارت وارد آمد.

۱۹۳۹-۱۹۴۵ میلادی بسیاری از کتابخانه‌های اروپا در جنگ جهانی دوم سوختند و بیش از سه میلیون جلد کتاب از بین رفت.

۱۹۴۳ میلادی کتابخانه ملی کشور پرو در لیما آتش گرفت.

۱۹۵۲ میلادی کتابخانه مرکزی شهر سان دیه‌گو در کالیفرنیا آتش گرفت و مرکز آموزش بصری آن سوخت و حدود ۲۰۰۰۰۰ دلار خسارت وارد شد.

۱۹۶۲ میلادی کتابخانه دانشکده حقوق دانشگاه فلوریدا آتش گرفت و ۱۰۰۰۰۰ دلار به آن خسارت وارد آمد.

۱۹۶۲ میلادی کتابخانه انستیتو پزشکی و جراحی دانشگاه مونترال سوخت و حدود ۲۵۰۰۰۰ دلار به آن خسارت وارد آمد.

۱۹۷۶ میلادی = ۱۳۵۵ ش. در تاریخ هفتم دیماه سال ۱۳۵۵ به علت اتصال سیم برق و باز شدن دریچه اطمینان شیر آتش-نشانی مخزن مجلات کتابخانه مرکزی دانشگاه تهران و قفل بودن در خروجی پلکان ایمنی شش نفر از کارمندان و یک دانشجو بر اثر

استنشاق گاز CO₂ دچار مسمومیت شدید

شدند که منجر به فوت یک خانم کتابدار شد.

۱۹۷۷ میلادی = ۱۳۵۶ ش. کتابخانه مرکزی دانشگاه بلوچستان به آتش

کشیده شد و بیشتر مجموعه آن سوخت.

۱۹۸۷ میلادی = ۱۳۶۶ ش. کتابخانه دانشکده ادبیات دانشگاه اصفهان در

روز یکشنبه ۱۳۶۶/۳/۱۷ در اثر جوشکاری سقف

ساختمان جنبی آتش گرفت و ۸۵۰۰۰ جلد کتاب

در آتش سوخت.

در ۳۱ اکتبر ۱۹۹۴ کتابخانه مرکزی نورویچ در

۱۹۹۴ میلادی

انگلستان آتش گرفت و اسناد و مدارکی که

قدمت آنها به سال ۱۰۹۰ میلادی باز می‌گشت،

سوختند و از بین رفتند.

پس از اشغال عراق توسط ارتش امریکا یک بار

۲۰۰۳ میلادی

در ۱۴ آوریل = ۲۵ فروردین، ۲۰۰۳ میلادی و

بار دیگر یک هفته بعد از آن کتابخانه ملی عراق

که گنجینه عظیم آثار مکتوب تمدن بین‌النهرین

و عیلام محسوب می‌شد دچار آتش‌سوزی

عمدی شد و آسیب فراوان دید. بعضی منابع

کتابهای سوخته را بالغ بر ۲۰۰۰۰۰ جلد دانسته-

اند، ولی متأسفانه آمار درستی در دست نیست.

۲۰۰۵ میلادی = ۱۳۸۴ ش. بخش مرجع کتابخانه دانشکده حقوق دانشگاه

تهران در ساعت ۴/۳۰ صبح ۱۳۸۴/۹/۹ بر اثر

اتصال سیم‌های برق آتش گرفت و حدود ۷ الی

۸ هزار نسخه کتب مرجع نفیس آن سوخت.

تذکار

این جزوه جهت آگاهی کتابداران و کارکنان کتابخانه‌ها است
بدیهی است تنها به این جزوه نباید اکتفا کرد؛ مقابله با آتش -
سوزی باید زیر نظر متخصصان سازمان آتش‌نشانی صورت
پذیرد.